

Kaebanite registre
puudustele,

Kõnis arvestus
diploomitööde

18.9.39 / 0

E. V.
TARTU ÜLISKOOL
EESTI TEADUSKONNAD
31. märts 1939
Nr. 521
TAKTO

PIIRITUSMONOPOLI SEADUS.

Olev Berendsen.
^{Stuud. jür.}
Matr.nr.12136.

A. A.
2507.

TARTU

- 1939 -

maikuul.

Kop. jür. 27.8.39

S A A T E K S .

Piirituse valmistamise ja piirituse puhastamise ning piiritusega kauplemise õigus on ajalooliselt väljakujunenud eri- ja ainuõigus, millist riigivõim kas ise kasustab või seda eriliste lubade alusel oma kodanikkudele kasustada annab. Nii ei ole see üksinda meil, vaid ka paljudes teistes riikides, nii Nõukogude Venes, Saksamaal, Lätis, Leedus, Poolas, Soomes, Rootsis, Prantsusmaal jm. Sellekohased seadused ja määrused lähivad küll detailides lahku, kuid oma põhimõttelises osas on nad ühtlased.

Piiritustööstuse ja müügi osatähtsus on iga riigi majanduses suur. Esiteks annab piirituse müük, mida riigid monopoliõiguse alusel toimivad, riigikassale suuri sissetulekuid, teiseks on piiritustööstuses võimalik kasustada mitmelaadilisi tooraineid, millised teisel kujul oleks vähem ka-

sulik realiseerida. Nii on piirituse töötlemisega ja kauplemisega ühendatud nii fiskuse kui ka rahvamajanduse huvid.

Meil on piirituse valmistamise ja kauplemise küsimust juriidilisest küljest seni väga vähe käsitletud. Vastav literatuur puudub minu teada täiesti. Kui mina oma ülikooli lõputööks olen valinud käesoleva kirjatöö pealkirja all "Piiritusmonopoli seadus", siis olin teadlik nendes raskustes, millistega mul oma aine vaatlusel tuleb kokkupõrgata. Ja ma pean avameelselt tunnustama, et käesolev töö kaugeltki ei pretendeeri teadusliku töö täiusele, vaid ta ülesandeks on ainult käsitleda juriidilisest küljest ühte küsimust, millele seni nii vähe tähelepanu pühendatud.

Ma meeleldi ei ole laskunud pikka ajaloolisse ülevaatesse, leides, et küsimuse ajalooline käsitlemine on vähem juristi kui ajaloolase ülesanne. Oma kirjatöös olen pannud pearõhku kehtiva Piiritusmonopoli seaduse analüüsimisele ja olen püüdnud

seada teha kokkuvõtlikult, käsitledes sealjuures Piiritusmonopoli Seaduse teksti ja selle seaduse alusel antud määrusi ning korraldusi.

? | Piiritusmonopoli Seadus on oma juriidiliselt iseloomult maksuseadus. Seepärast olen seda vaadeldud finantsõiguslikust seisukohast ja puudutamata jätnud tsiviilõiguslikud suhted, mis mainitud seaduse käsitamisel võivad kerkida. Sealjuures olen ka kõrvale jätnud selle osa, mis käsitleb piirituse valmistamise ja puhastamise puhttehnilisi küsimusi (piirituse tootmise kord ja piirituse valmistamine ja puhastamine), kuna see osa seadusest kannab rohkem instruktiivset laadi kui juriidilist iseloomu.

kas instruktiivsed ei olegi juriidilise iseloomuga?

S I S U K O R D .

lk-d

S a a t e k s	1
S i s u k o r d	4
A. SISSEJUHATUS.- Piiritusmonopoli kujunemine ajaloolisel taustal	5
B. KÄSITELU.	
1. Piiritusmonopoli seaduse süsteem	10
2. Piiritusmonopoli seaduse analüüs	12
a. Seaduse monopoli-ja üldiseloomu mää- ritlevad sätted	12
b. Piirituse tootmist korraldavad sätted	16
α) Tootmisõiguse õiguslikud alused	16
β) Tootmiskorralduse finantspolii- tilised alused	19
) Toodangu koguse määratlus ja kasustamine	25
c. Monopolipanis	28
d. Piirituse müüki korraldavad sätted	31
e. Piirituse tootmise ja minetamise järelvalve teostamine	40
f. Seaduse lõppeeskirjad	44
3. S u l u s õ n a	47
K a s u s t a t u d a l l i k a d ...	48

A. S I S S E J U H A T U S .

P i i r i t u s m o n o p o l i k u j u n e m i n e
a j a l o o l i s e l t a u s t a l .

Piirituspõletamise õigus, nagu ka õllepruulimine, veski-, kõrtsi- ja viinamüügiõigus olid Eesti- ja Liivimaal juba Rootsi ajal rüütlimõisade eriõigused. Need eriõigused jäeti ka nende kubernangude Vene valitsuse alla langedes rüütlimõisadele edasi - Liivimaal kapitulatsioonilepinguga, mis sõlmitud Liivimaa rüütlekonna ja kindralfeldmarssal krahv Šeremetjevi vahel 4. juulil 1710. a., ja Eestimaal kapitulatsioonilepinguga sõlmitud Eestimaal rüütlekonna ja kindralleitnant Baueri vahel 12. okt. 1710. a.

Need kapitulatsioonilepingud leidsid kinnitust Uusikaupungi rahulepingus¹⁾.

Vastavalt sellele korraldati ka kohalikke

1. Uusikaupungi rahuleping 1721. a.

seadusi. BES määratles, et piirituspõletamise, õllepruulimise ja viinamüügiõigus on Eesti ja Liivi kubermangudes ning Saaremaal ainult rüütlimõisade eriõigused²⁾, samuti kindlustas BES neidsamu³⁾ õigusi ka Kuramaa kohta .

Piirituspõletamise (ka õllepruulimise) õigus jäi kuni Vene võimu kokkuvarisemiseni Balti- mail rüütlimõisade eriõiguseks. Viinamonopoli kehtestumisega 1900.a. kaotasid mõisad küll põletatud viina müügiõiguse, saades selle eest tasuks 10 miljoni rubla, kuid viinavabrikute ja õllekõõkide pidamine jäi endiselt nende ees-või eriõiguseks.

Eesti Asutava Kogu poolt 10.oktoobril 1919.a. vastuvõetud Maaseaduse § 1 ütleb: "Riikliku maatagavara loomiseks võõrandatakse riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis BES (1864.a. väljaanne) § 597 tähendatud ühes kõigi nende päraltolemiste ja kõlbulise põllumajanduslise inventariga, olgu viimane mõisaomaniku, pidaja ehk rentniku päralt."

2. Balti Eraseadus (lühend = BES) § 883.

3. BES § 892.

Ei ole vähematki kahtlust, et "päraltolemiste" all ka piiritusvabrikuid tuli mõista. Mõisade riigi omanduseks langemisega langesid ka viimased riigi kätte ning ühes sellega piirituspõletamise õigus riigi eesõiguseks.

Endine Vene Aktsiisimaksu Seadus tegi vahet põllumajandusliku ja tööstusliku piirituspõletamise vahel (seda teeb ka kehtiv Piiritusmonopoli seadus, mille vaatlemine allpool). Põllumajanduslikuks piirituspõletamiseks tunnustati sarnane piiritusvalmistamine, kus ta oli otseses seoses põllumajandusega ja kui ta oma üldises koguses ei tõusnud üle 3000⁰ piirituse iga tiinu vabriku juure kuuluva põllumaa kohta ja see põllumaa üle 15 versta vabrikust eemal ei olnud⁴⁾. Säärane piirituse põletamise põllumajanduslikuks tunnustamine oli (ja on praegu) teatavaks soodustuseks põllupidajatele põllumajanduse edendamisel. Arvesse võeti põllumaad, mis tegelikult sellena ekspuateeritud, mitte aga söödisseisvat ekspuateerimata põllumaad.

4. Aktsiisimaksu Seadus §§ 312, 314.

Kõik muu piirituspõletamine, mille kohta ei olnud rakendatud ülaltoodud tingimused, loeti tööstuslikuks piirituspõletamiseks ja kuulus kui tööstus⁵⁾ OMS-i alusel riigi ärimaksu alla .

Kuna üks osa piirituspõletamist loeti puhttööstuslikuks ettevõtteks, tööstuslikke ettevõtteid aga Maaseadusega ei võõrandatud, siis kerkis küsimus, kas neid piiritusvabrikuid, mispuht-tööstuslikku ilmet kandsid, nende endistele omanikele tagasi ei anta. Ja 17.mail 1927.a. nr.50 all võttis Riigikogu vastu "Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse" nr.2, mille § 1 järgi antakse tagasi nende endistele omanikele tööstuslike ettevõtete ehitused ja sisseseaded ühes kõigi päraldistega, kui need ettevõtted ei olnud vabastatud maksustamisest OMS'i põhjal⁶⁾ . Sellega langesid paljud piiritusvabrikute hooned ja seaded tagasi endistele omanikudele.

Kuid hoonete ja seadete tagasiandmisega ei läinud veel iseenesest tagasi piirituspõletamise õigus.

5. Otsemaksude seadus (lühend = OMS), § 453 p.31.

6. OMS, § 453.

Juba Ajutise Valitsuse poolt 11.märtsil 1919.a. vastuvõetud "Seadus piirituse valmistamise kohta" § 1 määras kindlaks, et piiritust võib Eesti Vabariigi piirides ainult Ajutise Valitsuse loaga valmistada.

Tegelikult jäi piirituse põletamise lubade väljaandmine rahaministeeriumi (praegu majandusministeeriumi) kompetentsi, kes neid lubasid on andnud peamiselt kartulikasvatamise edendamiseks moodustatud ühistuslistele käitistele (kartuliühingud), riigimõisadele, põllutöökoolidele ja teistele sarnastele asutistele ning vähesel arvul ka eraisikutele.

B. K Ä S I T E L U .

1. P i i r i t u s m o n o p o l i s e a d u s e
s ü s t e e m .

Piiritusmonopoli seadus on valandatud kuude peatükki. Esimene peatükk hõlmab üldeeskirju, mis selgitavad sissejuhatavalt seaduse ilmet (monopoli ilmet), piirituse ja viina määrangut, piiritusmonopoli tulusid ja kulusid ning lõppeks piirituse sisseveo ja väljaveo küsimusi.

Teine peatükk käsitleb piirituse tootmist. Oma üksikasjalises liigitelus jaguneb peatükk kolme jakku, millest esimene jagu vaatleb tootmiskohta, ning jaguneb omakorda kolme jaotisesse, millest esimene kõneleb lubadest, teine ruumidest ja seadeldistest, kolmas tehase juhtimisest. Teine jagu vaatleb tootmistingimusi ja kolmas piirituse arvestamist.

Kolmas peatükk käsitleb piirituse hankimist. Neljas monopolipanist. Viies peatükk käsitleb piirituse ja viina müüki. Peatüki esimene jagu müüki üldtarvitamiseks, teine jagu müüki eriotstarveteks.

Kuues peatükk kõneleb järelvalvest ja seaduse lõppeeskirjad piiritusmonopoli kehtestumisega toimuvaist muutusist seadusnormes, mis seni korraldanud piirituse (ja viina) tootmist ja müümist.

Piiritusmonopoli seaduse põgusamgi vaatlus viitab sellele, et seaduses esinevad nõuded tootmise ja minetamise suhtes ei ole tehtud tehnilisist ega ratsionaliseerimishuvest väljudes, vaid selleks, et tagada tootmise ja minetamise üle küllaldast kontrolli, mis vajalik toodangu ja minetamise korraldamisel riigimajanduse fiskuse huvest lähtudes.

2. Piiritusmonopoli seaduse analüüs.

a) Seaduse monopoli- ja üldiseloomu määratlevad sätted.

Piiritusmonopoli seadus kehtestub 1937.a.⁷⁾ Riigihoidja dekreedina .

Mainitud seadusega määratletakse, et piirituse tootmine ning müük siseriiklikuks tarviduseks ja piirituse sissevedu on riigi ainuõigus, mida teostab Maksude Talitus seaduses ettenähtud korras Piiritusmonopoli nimetuse all.

Erandina näeb seadus materjaalsete dispensatsioonidena, et piiritust võivad sisse vedada:

Maksude Talitus Vabariigi Valitsuse loal üldise kartuli- või viljaikalduse korral või muudel juhtudel, kui piirituse tootmine nõuetaval hulgal ei ole võimalik; väikesel hulgal ka era-

7. Piiritusmonopoliseadus, RT 37.83.678.

isikud teaduslikuks või tehniliseks otstarbeks, kaubaproovina või näitusele väljapanemiseks - Maksude Talituse direktori loal.

Personaalsed dispensatsioonid oleksid:

diplomaatilised esindajad, meremehed ja reisijad - säärasel hulgal, mis neile Tolliseaduse põhjal lubatud tollivabalt sisse tuua ⁸⁾.

Kuna piirituse valmistamist ja piirituse ning viina müüki teostab Maksude Talitus riigi- ja eraettevõtete kaudu, toimub aga riigiviina valmistamine ainult riigi viinatehastes Maksude Talituse korraldusel ⁹⁾.

Kõik valmistatud piiritus tuleb anda Piiritusmonopolile. Eraisikud ja asutused ei saa oma valduses piiritusevarusid hoida, küll aga võivad nad piiritust välja vedada riigipiiridest Maksude Talituse direktori nõusolekul ja Majandusministri loal.

8. Lex cit. RT 37.83. 678, § 14.

9. Lex cit. RT 37.83. 678, § 2.

Piiritusmonopoli seadus määratleb kindlaks, mida loetakse piirituseks. Selle seaduse aluseks loetakse piirituseks destilleerimise teel saadud etüül-alkoholi ja vee segu, mis sisaldab üle 1,5 mahuprotsendi alkoholi ühes loomulikkude lisandistega. Piiritus alkoholisisaldavusega mitte üle 50 mahuprotsendi nimetatakse viinaks ja on käibel viina nimetuse all ¹⁰⁾.

Piiritusmonopoli tulud ja kulud määratakse riigi eelarvega.

Siinjuures ei ole huvituseta märkida, et piiritusmonopol on meie riigi suurimaid sissetulekuallikaid. Võrreldes piiritusmonopoli tulusid riigi üldtuludega, näeme et piiritusmonopoli tulu on ca 16,5%. Seega riigi eelarve juures piiritusmonopolil on riigi sissetuleku allikana väga suur osatähtsus ja tuleb tõsisist tähelepanu pühendada piiritustööstusele. Tingituna sellest käsitleb ka piiritusmonopoli seadus piiritustööstuse

10. Lex cit., RT 37.83. 678, § 4.

edendamist ja arendamist ¹¹⁾. Nimelt mainitakse, et piiritusmonopoli bruto-tuludest määratakse igal eelarveaastal eelarvekorras 0,2 teaduslikkude uurimuste ja tehniliste katsete korraldamiseks, kasulikkude leiutiste omandamiseks ning muudeks otstarveteks, mis seotud piirituse- ja viinatööstuse ratsionaliseerimisega. Samuti võib seda summat kasustada viinatehaste ja ladude ametnikkude, teenijate ja tööliste olukorra parandamiseks ning autasuks ja ergutuseks isikutele, kellel erilisi teeneid piiritusmonopoli huvide kaitsmisel. Peale selle määratakse samas korras piiritusmonopoli brutotulust 0,1% kartulikasvatuse arendamiseks.

Summade kasustamine toimub Maksude Talituse direktori ettepanekul majandusministri otsusel.

11. Lex. cit. RT 37.83.678, § 13.

b. Piirituse tootmist korraldavad sätted.

α) Tootmisõiguse õiguslikud alused.

Nagu juba eelpool mainisime ¹²⁾, määras Ajutine Valitsus, et piiritust võib riigi piirides ainult valitsuse loaga valmistada, Piiritusmonopoliseadus kinnitab omaltpoolt seda veel kord. Seaduse järgi võib piirituse valmistamine ja puhastamine toimuda ainult tehastes, millede pidamiseks on saadud luba, mis antakse majandusministri poolt kokkuleppel põllutööministriga. Keelatud on valmistada ja puhastada piiritust väljaspool selleks loa saanud tehaseid, olgugi oma tarvituseks ¹³⁾.

Luba ei või anda isikule, kes maksusüüteo tulemusena on kaotanud tehase pidamisõiguse, ega tema lahutamata perekonnaliikmele. Õiguse kaotuse korral kaotab luba kehtivuse ja nõutakse tagasi Maksude Talitusele 2 nädala kestel kehtivuse kaotamise päevast arvates.

12. Ajalooline ülevaade lk. 9

13. Lex cit. RT 37.83. 678, §§ 17,18.

Lisandavalt vaatlème, millised on need sùüteod, mis võtavad õiguse pidada piirituse valmistamis- või puhastamistehast. Vastuse sellele küsimusele annab Maksustamiskaristuse seaduses loetletud sùüteod, mis võtavad õiguse tööstus- või kaubanduettevõtte pidamiseks ja juhataamiseks, mille pidamiseks Maksuseaduse kohaselt nõutakse luba¹⁴⁾ .

Tehase pidamiseks võib anda luba mitmele isikule kaasomandi õiguse alusel. Kui üks kaasomanikkudest on kaotanud õiguse pidamiseks või on loast loobunud, siis loetakse loaomanikkudeks teised kaasomanikud, kuid loaandja võib tunnustada loa kehtetuks, kui üks kaasomanik on kaotanud õiguse tehase pidamiseks maksusùüteo tagajärjel.

Luba võib anda tingimisi, mille täitmisel või mittetäitmisel luba kas kehtestub või kaotab kehtivuse. Luba kaotab kehtivuse, kui tehas ei ole alustanud tegevust kahe aasta kestel arvates loa kehtivuse algusest.

Ex libi. univ. Tart.

14. Maksustamiskaristuse seadus, RT 34.88.717,
§§ 19-23.

Loa võõrandamine ja loas tähendatud õiguste teistele isikutele kasustada andmise korral kaotab luba kehtivuse.

Tehase ümberpaigutamine teise asukohta toimub loaandmise korras.

See eeskiri on võetud seadusesse selleks, et ärahoida piiritusvalmistuse tehaste kokkukuhjumist teatavatesse kohtadesse. On ju üks osa piirituse valmistust põllumajandusline tööstus, seepärast on tingimuseks, et piiritustehased asuksid mitmetes paikades, kus põllupidajatel hõlpsam oma saadusi töötleda (kartulid, odrad). Seepärast ongi Piiritusmonopoli seadusesse võetud nõue, et tehaste avamiseks või ümberpaigutamiseks tuleb Majandusministril ärakuulata Põllutööministri arvamusi, kuna viimane kaitseb põllupidajate huve.

Tehase ülemineku korral pärijale läheb viimasele üle ka luba tingimusel, et pärija õigused tehase pidamiseks ei ole kitsendatud.

Loaomaniku surma korral loetakse omanikuks

kuni pärimisküsimuse otsustamiseni päranditomp, kuid tehases tegutsemine on lubatud ainult sel tingimusel, kui tehases on vastutav juhataja.

Kõik ülesanded, mis Piiritusmonopoli seadusega ja selle põhjal antud korraldusega on pandud tehasele, on kohustatud täitma tehase pidaja, kuivõrd need ülesanded ei lasu piiritusmeistril.

β) Tootmiskorralduse finantspoliitilised juhised.

Tehasepidajaks loetakse see, kelle arvel ja ettevõttel toimub vahenditult piirituse valmistamine või puhastamine. Juriidiliste või teovõimetute isikute kohuste täitmine lasub nende seaduspärastel esindajatel. Maksude Talituse direktor võib tühistada oma nõusoleku tehase vastutava juhataja nimetamiseks, kui see on seaduse või määruse eeskirjade täitmisel olnud korratu.

Nii nagu endine vene aktsiisiseadus, nii ka Piiritusmonopoliseadus jagab piiritustehased

15)

põllumajanduslikkudeks ja tööstuslikkudeks .
Põllumajanduslikuks loetakse piiritusvalmistamine, kui selleks tarvitatakse ainult kartuleid ja teravilja, kui tööstuses saadud praak kasutatakse loomasöödaks ja kui tehasepidajal, väljaarvatud riigimõisad, ülikoolid ja põllutöökoolid või teha-
st pidava ühingu liikmeil on kasutada kogusummas vähemalt 200 hektaari põllumaad, mis ei asetse tehasest kaugemal kui 15 kilomeetrit. Majandusminister võib lubada põllumajanduslikkudel piiritustehastel peale kartulite ja teravilja tarvitada ka muid tooraineid.

Põllumajanduslikud piiritustehased on OMS
alusel vabad riigi ärimaksust ¹⁶⁾ .

Järgnevalt annab seadus selle kohta juhiseid, millised tehased loetakse tööstuslikkudeks, negatiivse määrangu, nimelt, kõik teised piiritustehased, mis ei vasta ülaltoodud tingimusele, loetakse tööstuslikkudeks piiritustehasteks ja need kuuluvad

15. Lex.cit. RT 37.83.678, § 39.

16. OMS, RT § 453 p.31. (Vene Seaduste Kogus i kviidi 1914.a.)

riigi ärimaksu alla nagu kõik tööstuslikud ettevõtted¹⁷⁾.

Sellest selgub, et piirituse valmistamise tunnustamine põllumajanduslikuks või tööstuslikuks on tehtud sõltuvaks ettevõtte tootmisprotsessi iseloomust ja ka tehasepidajate põllumaa ala suurusest ning asetusest tehase suhtes.

Eesti iseseisvuse ajal on piiritustehaste pidamiseks ja kasutamiseks organiseeritud nn. kartuliühingud, kellede liikmeteks pea ilma erandita põllupidajad. Seejuures võib juhtuda, et üks isik on mitme ühingu liige. Siin tõusetub küsimus, missuguse ühingu, resp. tehase juures tuleb arvestada tema põllumaad. Kuni piiritusmonopoliseaduse kehtimiseni oli see küsimus raskest lahendatav, kuna kehtivad seadused polnud sellist juhtu ette näinud. Praegu kehtiv Piiritusmonopoliseadus lahendab aga selle küsimuse, kui ta § 42 ütleb, et juhul, kui üks ning sama

17. Piiritusmonopoliseadus, RT 37.83. 678, § 41.

isik on rohkem kui ühe tehast pidava ühingu liige, siis loetakse niisuguse isiku põllumaa ainult ühe, sellele põllumaale kõige lähema piiritusetehase juure kuuluvaks.

Piiritustööstus, olgu ta ka osaliselt tunnustatud tööstuslikuks ettevõtteks, on ikkagi üks põllumajanduse haru, kuna ta annab võimaluse põllusaadusi ümbertöötada, millisel ajalul Eestis, kui põllumajanduslikus riigis, ei ole mitte väike tähtsus. Sellepärast nõuab ka seadus, et piirituse valmistamisel võib tarvitada ainult kodumaal kasvatatud tooraineid. Ainult toorainete puuduse korral võib majandusminister kokkuleppel põllutööministriga lubada piiritustehases tarvitada sisseveetud tooraineid.

Kuna piirituse tootmine ja müük on siseriiklikuks tarviduseks riigi ainuõigus, siis on kõik piiritus ja viin Maksude Talituses arvele võetuna registreeritud. Piiritus- ja piiritus-

puhastustehastes on keelatud tarvitada seal valmistatud, puhastatud või hoitavat piiritust.

Piiritustoodangu arvestamine piiritustehases toimub sellekohase kontrollaparaadi näitamise alusel. Et kontrollaparaat alati oleks korras, selle järele peab valvama tehasepidaja. Kontrollaparaadi ebaõige näitamise puhul on tehasepidaja kohustatud sellest viivitamata, kuid hiljemalt 6 tunni kestel teatama kohalikule maksuinspektorile või alluvuspiirkonna maksuinspektorile. See eeskiri on tarvilik kuritarviduste ärahoidmiseks, mis vastasel korral võiks aset leida piirituse kõrvaldamise teel.

Kui piiritustehases avastatakse kontrollaparaadi või destilleerimise seadeldise rike või niisugune kindlustiste (plommide, pitserite) vigastumine või hävimine, mille tagajärjel tekkis juurepääs piiritusaurudele või piiritusele enne selle arvestamist kontrollaparaadis, siis peab piirituse valmistamine katkestatama ning tehase-

pidaja on kohustatud sellest viivitamata, hiljemalt aga 6 tunni kestel, teatama kohalikule maksuinspektorile või alluvuspiirkonna maksuametnikule.

Kuni kontrollaparaadi või destilleerimis-
seadeldise korrastamiseni võib tehases tegevust
jätkata ainult maksuametniku juuresolekul.

Piiritustööstus on täpselt korraldatud
Piiritusmonopoliseaduse alusel Majandusministri
juhendi ja Maksude Talituse määrustega ¹⁸⁾. Mää-
rusega on määratletud tehastes tarvitata-
vate mõõtude liigid, tüübid jne. ning nende käitle-
mise viis ja kord; piirituse valmistamise tehni-
lised tingimused ja piirituse omadus; piirituse
valmistamiseks võetavate materjalide hulk; pii-
rituse valmistamise, puhastamise, vastuvõtmise,
hoidmise, väljastamise ja liiklemise kord; iga-
suguste teadete andmise kord; piirituse kao ülem-
määr hoiul, veol ja puhastamisel; piiritussortide

18. Piiritusmonopoli määrus RT 103.37.846.

arvestamise viis. Kõik nende määruste täitmine on kohustav tehasepidajatele, kuna selle eest, kui nad neid määrusi ei täida, võidakse neilt võtta ära tehase pidamisõigus.

) Toodangu koguse määratlus ja kasustamine.

Iga aasta, enne piiritusvalmistamise perioodi algust, määrab Vabariigi Valitsus kindlaks normi, kuipalju ja piiritusmonopolile piiritust tellib. Seda normi nimetatakse Piiritusmonopoliseaduses põhinormiks¹⁹⁾. Vabariigi Valitsus võib peale põhinormi tellida riigimõisade, ülikoolide ja põllutöökoolide juures asuvalt piiritustehastelt piiritust kuni 4 normi lisaks nendelt võrdsel jaotamisel langevale piirituse hulgale, kusjuures lisanormide piirituse koguhulk ei või tõusta üle 15% põhinormide pii-

19. Lex cit. RT 37.83.678, § 57.

20)
rituse koguhulgast .

Sarnane soodustus on antud riigimõisade, ülikoolide ja põllutöökoolide toetamiseks. Normaal olukorra juures, kus tooraineid normaalhindadega saadaval, on piiritusmonopolile tellitava piirituse valmistamine võrdlemisi tasuv ettevõtte. Kuna riigil niikuinii tuleb toetada põllutöökoole ja teisi sarnaseid asutusi, siis on neile nende sissetulekute suurendamiseks võimaldatud suuremal määral piiritust valmistada. Et aga ka teistele piiritustehaseile tööd ja tegevust kindlustada, mis kataks nende kulud, seepärast on seadusandja seaduses määranud, kui suures kogusummas võib koolidele ja riigimõisadele piirituse valmistamiseks lisanorm anda.

Kui aga piiritustehase pidaja ilma mõjuva põhjuseta loobub piiritusmonopoliga kokkulepitud piirituse valmistamisest või valmistab vähem kui

20. Lex cit. RT 37.83.678, § 59.

$\frac{1}{2}$ osa kokkulepitud piirituse hulgest, siis kaotab ta Maksude Talituse direktori otsusel õiguse²¹⁾ piirituse valmistamiseks kahel järgneval aastal .

Meil on sagedaseks nähteks, et neil aastatel, kus hea kartulisaak, tehased kõike neile pakutavaid kartuleid ei suuda ära tarvitada. Piiritusmonopol ei telli sellel määral piiritust, mille abil kõike kartuleid võiks tehastes ära kasutada. Kartul on aga taimesaadus, mida üle aasta hoida ei saa, vaid võrdlemisi lühema aja jooksul tuleb ära tarvitada või ümber töötada. Et põllupidajatele vastu tulla, lubab seadus peale piiritusmonopolile tekkitud piirituse valmistada piiritust ka väljaveoks. Maksude Talitus ei vastuta, kas või millal see piiritus turustamist leiab, kuid niisugust piiritust võib piiritusmonopol tarbekorral omandada Vabariigi Valitsuse poolt määratud hulgal ja hinnaga.

21. Lex cit. RT 37.83.678, § 63.

On võimalikud ka sarnased juhud, kus mõni piiritustehas mõnel aastal ei suuda tema osaks langevat riiginormi piiritust valmistada. Säärasel juhul võib Maksude Talituse direktor selle piirituse valmistamise anda üle täies ulatuses mõnele teisele piiritustehasele või jaotada selle mitme tehase vahel.

c. M o n o p o l i p a n i s .

Piiritustehase tegevuse lõpetamise järelle, kui viimane piiritus on tehasest väljastatud ja selle vastuvõtu tõendis saabunud, teeb maksuametnik kindlaks tegevusaasta jooksul piirituse hoidmisel ja veol tekkinud kaod, koostades selle kohta akti. Kui need kaod ei ületa Piiritusmonopoliseaduses mainitus määruses ette-

22)
nähtud normi või mis on tekkinud Piiritus-
monopoliseaduses § 70 p.5 korras, on need mono-
polipanisest vabad, kõikide teiste piirituse
kadude pealt nõutakse monopolipaniist, mis on
4 krooni liitritlt alkoholilt.

Monopolipanis tasutakse kahe nädala jook-
sul arvates monopolipanise tasumist tingiva
asjaolu avalikukstuleku või monopolipanise osu-
tuva korralduse või teadaande saamise päevast.
Kui monopolipanis ei ole tasutud kahe nädala
kestel, teatab maksuinspektor sellest Maksude
Talitusele, kes teeb selle sissenõudmiseks kor-
ralduse administratiivkorras. Monopolipanise võ-
lalt nõutakse viivitusraha 1% kuus, kusjuures
kohaldatakse Maksustamiskorralduse seaduse ees-
kirju 23) .

Monopolipanise nõue on aegunud, kui nõude
tekkimise algusest kuni selle avalikuks tulekuni

22. Lex cit. RT 37.83.678, § 55.

23. Maksustamiskorralduse seadus, RT 37.83.678,
§ 109.

on möödunud kolm aastat. Monopolipanise tasumise tähtaega ei või pikendada ega ajatada. Selle poolest läheb monopolipanis teistest riigimaksudest ja -võlgadest lahku. Kuna Maksustamiskorralduse seaduse alusel võib maksukohuslase või maksu eest vastutaja palvel maksuvõla sissenõudmist pikendada ja ajatada protsendita või $\frac{1}{2}\%$ kuus, siis Piiritusmonopoliseadus sarnast soodustamist ei võimalda ^{24,25)}.

Monopolipanise võlga ei või ka kustutada, väljaarvatud juhud, mil võla sissenõudmine on lootusetu või ei tasu end.

Tehasepidaja surma või juriidilise isiku likvideerimise korral on nende seaduslikud pärijad, testamenditäitjad ning nende vara hooldajad, likvideerijad ja valitsejad kohustatud järelejäänud varast tasuma kõige pealt võlgneva monopolipanise. Selle tasumise tagamiseks on Maksude Talituse direktoril õigus kinni pidada

24. Lex cit., RT 37.83.672, § 117.

25. Piiritusmonopoliseadus, RT 37.83.678, § 76.

Piiritusmonopolilt saadaolevaid summe vaatamata kolmandate isikute õigustele selle piirituse peale²⁶⁾ .

Majandusminister võib sulgeda piiritus- või piirituspuhastuse tehase kuni monopolipani- se võla tasumiseni. Mainitud võla tasumisele kohaldatakse MKS vastavaid eeskirju²⁷⁾ .

d. P i i r i t u s e m ü ü k i k o r r a l -
d a v a d s ä t t e d .

Piirituse ja viina müügi kohta annab Piiritusmonopoliseadus üksikasjalikke eeskirje, mille järele peab piirituse ja viina müük üld-
tarvitamiseks toimuma viinatehastest ning Piiritus-
monopoli, omavalitsuste või eraettevõtjate ladu-
dest ja kauplustest Maksude Talituse direktori

26. Lex cit., RT 37.83.678, §§ 79-81.

27. Maksustamiskorralduse seadus, RT 32.1.

28)
poolt seatud tingimustel .

Võrdsetel müügitingimustel on omavalitsused eraettevõtjate suhtes piirituse ja viinamüügiks eesõigustatud.

Piirituse ja alkoholiliste jookide (ka riigiviina)müügiks väljaspool neid valmistavaid tehaseid on nõuetav Maksude Talituse direktori luba, mis antakse ärakuulates kohaliku politsei-
29)
prefekti arvamuse .

Müügilubade andmiseks seab Alkoholimüügi seadus rea tingimusi. Luba ei või anda isikule, kes süüteo tagajärjel kaotanud alkoholiliste jookide müügiõiguse ega tema lahutamata perekonnaliikmetele. Keda tuleb mõista "lahutamata perekonnaliikmete" all, seda määrab kindlaks
30)
BES ja AMS .

Viinatehastest, -ladudest ja -kauplustest on keelatud müüa piiritust, viina ja pudeleid

28. Piiritusmonopoliseadus, RT 37,83.678, § 84.

29. Alkoholimüügiseadus RT 35.16.154, § 17.

30. BES § 262 ja Administratiiv menetluse seadus,
RT 36.4.25, § 18.

kallimalt, kui see ette nähtud määruses ja märgitud pudelisildil. Vastav määrus on antud Maksude Talituse direktori poolt 1938.a. ³¹⁾ .

Piiritus ja viin antakse viinatehasest omavalitsuste ja eraettevõtjate ladudele komisjonimüügile. Laopidaja-eraettevõtja on kohustatud tagama kauba väärtuse vähemalt 50% ulatuses Riigi hangeteseaduses ettenähtud tagatisega ³²⁾ . .

Kauplustele antakse piiritus ja viin ainult kohemaksetava raha eest.

Üldtarvitamiseks lubab PMS müüa piiritust ja viina ainult puhastatud kujul. Toorpiiritust, piirituspuhastuse jätteid, puskariõli jms.ei ole lubatud üldtarvitamiseks müüa. Neid võib müüa ainult eriotstarveteks ³³⁾ .

Üldtarvitamiseks määratud piiritus ja viin lastakse käibele kinnistes ning monopoli-

31) Piiritusmonopoli korraldis, Tallinn 1938.a.

32. Riigihangete seadus, RT

33. Lex cit., Piiritusmonopoli seadus, RT 37.83.678, § 104.

märgiga varustatud pudelites. Monopolimärkideks on sellekohased pitserid, panderollid, templijäljendid või kapslid, milliste liigid ja kuju määratakse määrusega. Sellele lisaks nõuab AMS, et ei tohi hoida müügikohas lahtiselt ja vigastatult maksu- või monopolimärkidega nõudes piiritust või viina ³⁴⁾ .

Piiritusmonopoli korraldis määratleb liigemalt ka kastide tarvitamise ja tühjade pudelite tagasiostmise tingimused. Mainitud korraldis nõuab, et viinalao ja -kauplusepidajad on kohustatud hoolitsema selle eest, et viinatehastele ja -ladudele ei saadetak tagasi niisuguseid pudelid ja kaste, mis ei ole Piiritusmonopoli päritoluga ³⁵⁾ .

Piirituse, viina, pakkimisvahendite ning nende väärtuse ja selle tasumise arvestamiseks peetakse ladudes ja esitatakse maksuasutistele

34) AMS § 33. RT.36.4.25

35) Piiritusmonopoli korraldis, § 171, Tallinn 1938.

sellekohaseid raamatuid, akte ja aruandeid määruses ettenähtud korras, kusjuures nende vormid ja pidamise lähema korra kirjutab ette Maksude Talituse direktor kokkuleppel Riigikontrolliga.

Eriotstarveteks piirituse müügi kohta annab Piiritusmonopoliseadus eeskirjad.

Eriotstarveteks loetakse tervishoidlikud, teaduslikud ja tehnilised otstarbed; sinna alla kuulub ka piirituse ja selle puhastamisel saadud jätete müük põletamiseks, ümbertöötamiseks, peenviinade valmistamiseks ja väljaveoks. Sarnasteks otstarbeteks on lubatud piiritust ja jätteid müüa ainult viinatehastest ja -ladudest, ainult põletamiseks - ka kauplustest.

Kodumaised tööstused, kes tarvitavad oma saaduste valmistamisel eriotstarbeks müüdüd piiritust, on kohustatud end registreerima Maksude Talituses.

Keemia-, kosmeetika-, farmaatsia-, seebi-

ja kompvekitehastele väljaantud piiritus denatureeritakse maksuametniku juuresolekul nendes ettevõtetes, kui väljaantava piirituse hulk ületab 200 l/a ning kui ettevõtted ei ole piiritust denatureerinud piirituse väljaandmise kohas.

Kui väljaantava piirituse hulk ei ületa 200 l/a, võib piirituse denatureerimine toimuda ostja ettevõttes ainult Maksude Talituse direktori nõusolekul ³⁶⁾.

Millistel tingimustel müüakse piiritust tervishoidliseks, teaduslikuks ja tehniliseks otstarbeks ning põletamiseks, on ette nähtud ³⁷⁾ Piiritusmonopoliseaduses .

Ümbertöötamiseks müüdava piirituse ja jäätete müügikorra määrab Piiritusmonopoliseadus, mille järele lubatakse neid müüa Maksude Talituse lubade järele sääraste ainete valmistamiseks, millised valmil kujul enam ei sisalda

36. Lex cit. RT 37.83.678, §§ 169, 170.

37. -do- --do-- §§ 109-112.

etüülalkoholi või sisaldavad seda vähesel mää-
ral ³⁸⁾. Peenviinade valmistamiseks lubatakse müüa piiritust ainult peenviinatehastele. Eraisikutele selleks otstarbeks piiritust müüa ei lubata, kuna peenviinade valmistamine kodusel viisil on keelatud.

Keelatud on tarvitada ka eriotstarbeks müüdüd piiritust otstarbeks, milleks seda ametlikult määratud hinnaga müüakse kallimalt. Juhul, kui keegi seesugust piiritust seadusvastaselt on tarvitanud, on Maksude Talituse direktoril õigus keelata talle eriotstarbeks piirituse müügi kahe aasta vältel.

Eriotstarveteks müüdava piirituse ostulubade võõrandamine on keelatud. Võõrandamisega kaotab luba kehtivuse ³⁹⁾. Teisiti ei võiks see ollagi, kui need ostuload oleksid edasiantavad, siis võiks tekkida sarnane olukord, kus tarvitajad hakkaksid hankima eriotstarveteks antud piiritusostu lubasid,

38. Lex.cit. RT 37.83.678, § 114.

39. Lex cit. RT 37.83.678, § 124.

mis omakorda mõjuks väga halvavalt riigiviina ja piirituse tarvitamise peale. Aga nagu eelpool mainisin ⁴⁰⁾, on piiritusmonopoli tuludel meie riigi eelarves väga suur osatähtsus ja selle osatähtsuse säilitamiseks peab riik oma seadusandlusega valvel seisma. Väljaarvatud ainult juhud, kus riik piirituse- ja viinamüügist saadavaid kulusid ise kokku tõmbab kodanikkude tervishoiu või moraali huvides.

Piiritusest siseturu jaoks valmistatud ainete väljaveo korral makstakse valmistajale tagasi piirituse eest makstud ja väljaveopäeval kehtiva väljaveopiirituse hinnavahe, kui ainete välja-⁴¹⁾vedu toimus vastavas määruses ettenähtud korras .

See eeskiri on antud kahtlemata kodumaa tööstuse edendamiseks ja toetamiseks. Olgugi et Piiritusmonopoliseadus ei keela piiritust Eesti Vabariigi piiridest välja vedada, on selle välja-vedu praktiliselt siiski väga raskendatud. Eesti

40. vt.lk. 14

41. Lex cit. RT 37.83.678, § 125.

on rea riikidega salakauba vastu võitlemise konventsiooniga seotud, milline konventsioon ette näeb raskeid tingimusi, mis piirituse välismaale saatmisel tuleb silmas pidada. See konventsioon on kehtiv tänini ⁴²⁾. Teiseks on piirituse hinnad maailmaturul võrdlemisi palju odavamad Eesti piirituse hindadest, mille tõttu Eesti piiritusel välismaal on raske leida turgu, olgugi et asjatundjad teda kvaliteedilt parimaks peavad. Piirituse äratarvitamiseks kodumaal oleks seega kõige kasulikum teda keemilisteks aineteks ümbertöötada ja neid välja vedada. Kui meie piiritus ümbertöötatud kujul välismaal turgu leiab, siis on täiesti loomulik, et riik väljaveo korral nende produktide pealt tagasi maksab siseturu- ja väljaveopiirituse hinnavahe, soodustades sellega tööstust ja arendades eksporti.

42. Läänemeri riikide vaheline konventsioon alkoholi kaupade salaveo vastu võitlemise kohta ja selle lõpuprotokoll, RT 26.38.

e. Piirituse tootmise ja
minetamise järelvalve
teostamine.

Kuna piirituse tootmine ja müük siseriik-
likuks otstarbeks ja piirituse sissevedu on riigi
ainuõigus ja et piirituse tootmisel ja piiri-
tuse müügil on riigitulude suhtes väga suur osa-
tähtsus, siis on arusaadav, et riigivõim piiri-
tustööstuse ja -müügi suhtes peab väga teravat
järelvalvet.

, Kõik kohad, kus valmistatakse, puhastatak-
se, müüakse või hoitakse müügiks piiritust, kus
tarvitatakse tööstuses eriotstarbeks müüdüd pii-
ritust või kus valmistatakse müügiks, müüakse või
hoitakse müügiks piiritustsisaldavaid aineid, sa-
muti niisuguste kohtadega ühendatud paigad allu-
vad järelvalvele, mida teostavad maksu- ja pii-
ritusmonopoli ametnikud Majandusministri või

Maksude Talituse direktori poolt antud juhendite ning määruste korras. Järelvalvele alluvad samuti piirituspuhastustehastega ühes majas või hoovis või tehase piirkonnas asetsevad elukorterid ja muud ruumid. Järelvalve ametnikkudele annab Piiritusmonopoliseadus suured õigused; nad võivad takistamatult pääseda kõigisse valvete alluvatesse kohtadesse ja paikadesse, toimetada seal ruumide ja kinniste hoiupaikade, neis leiduvate ainete ja nende arvestamiseks peetavate raamatute vaatlust ning tarbekorral võtta proove piiritusest ja sellest valmistatud ainetest ⁴³⁾.

Destilleerimisaparaadid, mis asetsevad väljaspool tehaseid, hoitakse maksuametniku kindlustuse all. Nende edasiandmise ja ümberpaigutamise korral informeerivad lähte- ja sihtkoha maksuinspektorid vastastikku üksteist, et vältida nende vabanemist järelvalvest. Väljaspool tehaseid asetsevate destilleerimisaparaatide kohta

43. Lex cit. RT 37.83.678, §§ 128-130.

peetakse maksuametis arveraamatut ⁴⁴⁾ .

Järelvalvele alluvate ettevõtete pidajad on kohustatud näitama ette valveametnikkudele nende nõudel kõik järelvalvele alluvad ruumid, kohad ja ained ning avama kinnised hoiupaigad. Kui järelvalveametniku nõudel kinniseid hoiupaiku ei avata, siis on tal õigus neid ise avada lasta.

Füüsiline töö, mis tarvilik järelvalve teostamiseks, tehakse ettevõtte pidaja või ainete valdaja kulul. Kui aga ettevõtte pidaja või ainete valdaja keeldub tarvilikku füüsilise töö täitmisest, siis on järelvalveametnikul õigus nende kulul selleks palgata töölisi ⁴⁵⁾ .

Et piiritus- ja piirituspuhastuse tehased oma tegevuse iseloomult ja Piiritusmonopoliseaduse eeskirjade kohaselt kuuluvad püsivale järelvalvele, seepärast on suuremate tehaste, eriti aga piirituspuhastuse tehaste juure rakendatud ametisse alalised maksuametnikud. Nende maksu-

44. Maksude Talituse direktori ringkiri nr.475, 23.9.38.

45. Lex cit., RT 37.83.678, §§ 131,132.

ametnikkude ülesandeks on töötlemise, piirituse ja selle jäätete hoidmise ning piirituse väljastamise järele valvamine. Tehasepidaja on kohustatud andma järelvalveametnikule tehase juures tasuta eluruume ühes vajalise mööbli, kütte ja valgustusega.

Piiritus- ja piirituspuhastustehases, kus ei ole alalist järelvalveametnikku, antakse tehase poolt järelvalveametnikule tema tehases viibimise ajaks tarvitada eraldatud tööruum ühes vajalise mööbli, kütte ja valgustusega ⁴⁶⁾.

Piirituse veo vältel raudteel täidab raudtee oma ametnikkude või agentide kaudu kõik piiritusmonopoli toimetused samadel alustel tolli, aktsiisi ja politsei alal.

46. Lex cit. RT 37.83.678, §§ 133 ja 134.

f. Seaduse lõppeeskirjad.

Piiritusmonopoli seadus ja tema põhjal antud määrused ning korraldused ei toonud erilist uut ega rajanud piirituse valmistamist, puhastamist ning sellega kauplemist uuele alusele, vaid tegelikult kodifitseeris seniseid seadusi, mis seni olid laiali paisatud ja võrdlemisi katkendlised.

Piiritusmonopoliseaduse jõustumisega kaotasid kehtivuse järgmised seadused:

1. AMS ühes kõigi lisade, muudatuste ja täiendustega ⁴⁷⁾ ;
2. Seadus piirituse valmistamise kohta ⁴⁸⁾ ;
3. Seadus piirituse ja alkoholiliste jookide sisse- ja läbiveo kohta ⁴⁹⁾ ;
4. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seadus ⁵⁰⁾ ;

47. WSK V k. 1912. a.

48. RT 16-1919.

49. RT 53/54-1921.

50. RT 50-1927.

5. Tehnilisteks otstarveteks piirituse
müügi ja tarvitamise seadus ⁵¹⁾ .

Piiritusmonopoliseaduse jõustumisega
täiendati:

Tempelmaksuseaduse ⁵²⁾ § 4 p.19 järgmises
redaktsioonis:

Varanduslikud aktid ja dokumendid piiri-
tusmonopoli alal.

Selle järgi on tempelmaksust vabad:

1) maksuametniku tõendis ruumide plaanid ja
kirjeldused nende võrdlemise kohta;

2) saatekirjad, milliste juures arveraamatud
esitatakse kinnitamiseks ja aruandeaasta lõpul
kontrollimiseks;

3) piirituse saatekirjad;

4) aktid tehase ruumide ülevaatus, nõude
mõõtmise ning kindlustiste pealepanemise ja ära-
võtmise kohta;

5) aktid proovivõtmise kohta piiritusest ja

51. RT 54-1927.

52. RT 45-1928.

selle omaduste kindlakstegemise kohta;

6) aktid Piiritusmonopolile piirituse vastuvõtmise kohta;

7) aktid piirituse hävimise kohta õnnetuse tõttu ja piiritusjätete hävitamise kohta;

8) aktid kontrollaparaadi ühendamise, avamise ja lahutamise kohta;

9) load riigipiirituse väljastamise kohta ja avaldused loasaamiseks;

10) maksuametniku tõendised saatekirja kvii- tungil piirituse vastuvõtmise kohta viinalattu ja rida teisa dokumenta, mis puutuvad tehaste läbikäimisse Piiritusmonopoliga.

53)
Tempelmaksutariifi I osa nr.10 täien-
dati p.28-ga järgmises redaktsioonis: load
piirituse ostmiseks.

3. S u l u s õ n a .

Lõpetades käesoleva kirjatöö, julgen kinnitada, et olen püüdnud anda juriidilist analüüsi PMS kohta nii palju, kui seda võimaldas võrdlemisi piiratud ja osalt tehnilisse alasse kalduv seadus. Ma pean siinkohal kordama juba saatesõnas mainitud väidet, et täpsema sellel alal kirjatöö koostamine on raskendatud, kuna puudub vastav literatuur ja Riigikohtu seletused Piiritusmonopoli kohta. Piiritusmonopoliseadusest tekkivaid küsimusi minu teada ei ole veel tulnud lahendada meie kõrgemal kohtuasutisel. Ja see on hea tunnusmärk. Sest mida selgem ja täpsam on seadus, seda vähem tekib tema suhtes arusaamatusi ning lahkarvamusi ja seda vähem tuleb seadusttõlgendaval kohtuasutisel nende küsimustega tegemist teha. See viimane asiolu vastab nii riigi kui ka tema kodanikkude huvidele.

KASUSTATUD ALLIKAD.

=====

1. Uusikaupungi rahuleping 1721.a.
2. Balti Eraseadus (lühend = BES) 1864.
3. Aktsiismaksuseadus.
4. Otsemaksude Seadus (lühend = OMS).
See seadus on kogutud ja nõud 1917. a.
5. Piiritusmonopoliseadus, RT 37.83.678.
6. Maksustamiskaristuse seadus (lühend = MKS)
RT 34.88.717.
7. Piiritusmonopoli määrus, RT 37.103.846.
8. Alkoholi müügiseadus, RT 35.16.

Piiritusmonopoli korraldis. Tallinn 1938.

*Lääne mere-riivide vaheline konventsioon alkoholi kaupade
salavao vastu võitlemise kohta ja selle täpppraksisele
R. T. 26. 38.*
